

dat het *hoe of wat* niet ter zake doet, maar integendeel het *hoe of wat* te spreken zal hun gegeven worden. En hoe het hun gegeven zal worden, dat zien we bijv. uit de rede van Paulus voor Agrippa, waarin de schoonheid van den vorm met het treffende van den inhoud tot één heerlijk geheel is samengesmolten.

Maar wat behoef ik hier nog te spreken over de kunst, de kunst ook van het woord, waarvoor enkele jaren slechts, met al den gloed der overtuiging en de macht der welsprekendheid de verhouding tusschen Calvinisme en kunst voor uwe luisterende aandacht werd getoond, door hem die meer dan ik de diepte van beide heeft gepeild en van de uiterste twijgen af tot de eenheid van den wortel is doorgedrongen?

In de tweede plaats wijd ik een kort woord aan de beschouwing der taal van het standpunt der Calvinistische beginselen. Dat deze over de vraag naar den oorsprong der taal een ander licht werpen, zoodat wie deze beginselen belijdt met geene enkele van de talrijke hypothesen, die deze quaestie trachten te verklaren, vrede kan hebben dan misschien met die van Humboldt, valt terstond in het oog. 1) Ook in dezen kunnen we niet ons uitgangspunt nemen in de thans gesproken talen. In de taal is een mysterie analoog aan de eeuwige generatie van den Logos uit den Vader. In de taal als noodwendig instrument voor het bewuste denken openbaart zich bovenal het beeld Gods.

In onzen tegenwoordigen toestand geldt het woord des Apostels: „door haar loven wij God den Vader en door haar vervloeken wij de menschen, die naar de gelijkenis Gods gemaakt zijn” 2). De logos is verduisterd, de taal is verminkt. „Verminkt door het ontaarden der spraakorganen, door het uiteengaan der stammen en natiën; door den hartstocht van de ziel; door de verduistering van het denken, vooral door de leugen, die insloep. Zoo ontstond er een onmetelijke afstand tusschen die reine, edele menschentaal,

1) Der Ursprung der Sprache von Dr. H. Steinthal 4te Aufl. Berlin 1888 bldz. 58—81 Wilhelm Von Humboldt.

2) Jacobus 3:9.